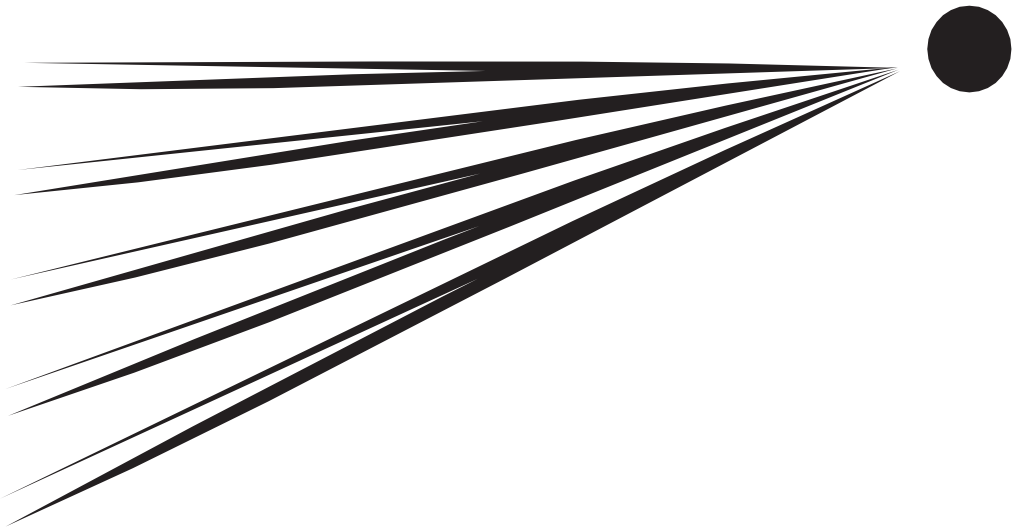
SİİRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES INSTITUE

YIL - YEAR 2020 | CİLT - VOLUME 8 | SAYI - ISSUE 16

SUSBİD
ISSN 2147-8406
e-ISSN 2548-0111

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Yıl: 2020 Cilt: 8 Sayı: 16

ISSN 2147-8406
e-ISSN 2548-0111

Dergi içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına, Müdür
On the Behalf of Siirt University Institute of Social Sciences, Director
Doç. Dr. Veysel OKÇU, Siirt Üniversitesi, Türkiye
Yılda İki Defa Yayınlanan Hakemli Elektronik Bir Dergidir.
A Peer-Reviewed Journal Published Twice a Year.

Aralık 2020, SİİRT

Tel: +90484 212 11 11
e-mail: sosbilens@siirt.edu.tr
http://dergipark.gov.tr/susbid

Dergi Yönetim ve Yazışma Adresi
Siirt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Kezer Yerleşkesi
56100/ Siirt -Türkiye

Dizinler

Her veri tabanından dergilerin dizin güncelliği kontrol edilmelidir. DergiPark sorumluluk almamaktadır.

Diğer Dizinler

EUROPUB
https://europub.co.uk/journals/siirt-universitesi-sosyal-bilimler-enstitusu-dergisi-J-27755

Researchbib
http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2548-0111

Dergi Anasayfası
Hakkında
Amaç ve Kapsam
Makale Gönder
Dergi Kurulları
Yazım Kuralları
Etik İlkeler ve Yayın Politikası
Ücret Politikası
Dizinler
Arşiv
İletişim

TELİF HAKKI POLİTİKASI

Dergimize gönderilen yazılar için yazarlardan herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Dergimize yazı gönderen yazı sahipleri, sadece ön kontrol adımında makalelerini geri çekebilirler. Ön kontrol adımını geçerek değerlendirmeye alınan bir makale, gönderim sürecinde yazarla paylaşılan ve yazarın da okuyarak kabul ettiği koşullar dışında geri çekilemez. Dergimizde makalesi yayımlanan yazarlar eserlerinin tüm telif hakkını bedelsiz olarak dergimize devretmiş olurlar. Bu nedenle yayımlanan makaleler için telif ücreti talep edilemez. Dergimiz, yayımlanan makaleleri akademik amaçlar doğrultusunda basılı olarak ya da internet ortamında paylaşma hakkını saklı tutar. Bununla birlikte makalelerin içeriğinden birinci derecede ve tamamen yazarlar sorumludur. Dergimiz, yayımlanan yazıların içeriğinden hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Yazarlar, Dergimizde yayımlanan eserlerini diledikleri kişilerle ve diledikleri ortamda paylaşmakta serbesttirler. Dergimizde yayımlanan bir makaleden faydalanmak isteyen bir kimsenin kaynak göstermesi zorunludur. Dergimizde yayımlanan makalelerden yapılan alıntılar ya da yazılara yapılan göndermeler kaynak göstermeksizin yapılamaz.

YAYIM İLKELERİ

Dergi, haziran ve aralık aylarında olmak üzere, yılda iki defa yayımlanır.

Dergiye gönderilen yazılar, başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SUSBİD bütün yayın haklarına sahip olur. Yayınlanan yazılardan alıntı yapılması durumunda, kaynak belirtilmesi zorunludur. Yayınlanmış yazının tamamının tekrar yayın hakkı derginin iznine bağlıdır.

Dergimizde; Edebiyat, Coğrafya, Tarih, Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, İlahiyat, İletişim, Hukuk, Eğitim Bilimleri, İktisat ve İşletme gibi sosyal bilimlere ait alanlarda hazırlanmış akademik çalışmalara yer verilmektedir. Daha önce, ulusal ya da uluslararası kongre ya da sempozyumlarda sunulmuş ve özeti yayımlanmış çalışmalar, bu nitelikleri belirtilerek gönderilebilir.

Dergimiz SCIENTIFIC INDEXING, SOBİAD ve ASOS tarafından taranmaktadır.

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Mehmet Akif IRMAK, Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Sait PATIR, Bingöl Üniversitesi

Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ, Siirt Üniversitesi

Prof. Dr. Reha SAYDAN, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Prof. Dr. Salih YEŞİL, Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK, Adıyaman Üniversitesi

Doç. Dr. İlyas AKMAN, Mardin Artuklu Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN, Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet DAĞ, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe CEBECİ MANĞAL, Harran Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Melike SOMUNCU, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bulut Dülek, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bülent AKIN, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz AKDEMİR, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN, Süleyman Demirel Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Çağatay YÜCEL, Dicle Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ethem DEMİR, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Musa Said DÖVEN, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Özkan CİĞA, Adıyaman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Macit SEVGİLİ, Siirt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ersin IRK, Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi

Dr. Umut PARLITI, Atatürk Üniversitesi

Dr. Gökhan ALP, Harran Üniversitesi

Dr. Feyza İSLAMOĞLU, Dicle Üniversitesi

Dr. Ferhat ÇETİNKAYA, Dicle Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

1. *Türkiye'de Çevre Etiğinin Yasal ve Kamusal Çerçevesi* (Ahmet Erkan METİN- Atila GÜL)……..... 252-268

2. *Dara'dan (Anastasiopolis) Batı Akdeniz (Kuzey Afrika-Güney İspanya '?') Seramikleri* (Murat TOSUN)..... 269-288

3. *Görsel Şiir Ve Siirtli İki Şairin Müşeccer Şiirleri* (Sedat AKAY)…….... 289-303

4. *Ali Salâhaddîn'in "Millî Mücadele" Muhtevalı Şiirleri* (Ayşe SAĞLAM-Mustafa YİĞİTOĞLU)……. 304-313

5. *Çevre Dostu Ürün Ve Çevre Dostu Ürün Ambalajının Tüketici Satın Alma Davranışına Etkisinin Belirlenmesi -Bingöl İli Örneği-* (Abdulvahap BAYDAŞ- Mert AKTAŞ- Mehmet Emin YAŞAR)…… 314-333

6. *Kültürel İhtiyaçlar ve Tepkiler Bağlamında Malinowski'nin İşlev Teorisine Göre Siirt Menkıbelerinin İncelenmesi* (Erdem AKIN)…… 334-355

7. *Dış Kaynaklardan İşgören Bulma Sürecinde Geleneksel İnsan Kaynakları Yönetimi İle Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi Arasındaki Farklılıklar, Güncel İşgören Bulma Kaynaklarına Bakış (İşkur Örneği)* (Mehmet GÜVEN- Ercan GÖN)…… 356-372

8. *İşkur Tarafından Düzenlenen Meslek Edindirme Kurslarının Etkinliği: Eskişehir Örneği* (İsmail Hakkı DİNÇAY)……. 373-397

9. *Postmodern Edebiyat-Gelenek İlişkisine Eleştirel Bir Bakış* (Abdulhakim TUĞLUK)……... 398-408

10. *Kalkınmacı Merkez Bankacılığı: Dünya Örnekleri Ve Tcmb Değerlendirmesi* (Hikmet Gülçin BEKEN)…….. 409-430

11. *Deneysel Edebiyat Yönüyle Müstakil Bir Şiir Risâlesi: Cemâlî'nin (Bâyezîd) Er-Risâletü'l-'Acîbe Fi's-Sanâyi' Ve'l-Bedâyi' Adlı Eseri* (Özkan CİĞA)……. 431-480

12. Kitap tanıtımı: "Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi" (Faris TANYILDIZ)…….481-485

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Journal Of Social Sciences Institute
SUSBID
YIL: 2020
SAYI: 16

Cilt 8, Sayı 16, Aralık 2020

Makale Adı /Article Name

TÜRKİYE'DE ÇEVRE ETİĞİNİN YASAL VE KAMUSAL ÇERÇEVESİ

LEGAL AND PUBLIC FRAMEWORK OF ENVIRONMENTAL ETHICS IN TURKEY

Yazar

Ahmet Erkan METİN

Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı ABD Doktora Öğrencisi. erkan.metin@usak.edu.tr ORCİD: 0000-0002-1016-0927

Atila GÜL

Prof. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Planlama ve Tasarım ABD. atilagul@sdu.edu.tr ORCİD: 0000-0001-9517-5388

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 17.09.2020
Kabul Tarihi: 01.12.2020
Yayın Tarihi: 30.12.2020

Kaynak Gösterme

Metin, A. E. ve Gül, A. (2020). Türkiye'de çevre etiğinin yasal ve kamusal çerçevesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8* (16), s. 252-268

Öz

Günümüzde giderek artan çok yönlü çevresel sorunların temelinde, birey ve toplumun çevresel etik açısından ortaya koyduğu tutum ve davranışları ile yasal ve kurumsal yapının önemli bir etkisinin olabileceği kabul görmektedir. Çevresel sorunların ortaya çıkmasında etkin faktör olan insan faktörüne yönelik Türkiye' deki mevcut yasalarda birtakım ceza ve yaptırımlar da yer almaktadır. Bu yaptırımlar bir taraftan doğadaki biyotik ve abiyotik değerleri korumaya yönelik olurken bir taraftan da çevre kirliliğini ve tahribatını önlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Mevcut ceza ve yaptırımlar maddi nitelikli olmakla birlikte hapis niteliği de taşıyabilmektedir.Türkiye'de çevre ile ilgili ulusal boyutta resmi kurum ve kuruluşların varlığı bilinmektedir. Mevcut resmi kurum ve kuruluşların görev kapsamları çevre değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, korunması, kullanımlarının denetlenmesi, ve yönetilmesi olmaktadır.Çevre etiğinin yasal boyutunda, bireylerin insan merkezci davranıştan çevre merkezli davranışa yönelmesini sağlayarak, çevre merkezli düşünce ve yaşam biçiminin devlet tarafından vatandaşlık görevi olarak bireylere yüklenmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede hem yaşanabilir çevrenin sürdürülebilirliği, hem gelecek kuşaklara temiz ve yaşanabilir bir çevre bırakılması, hem de bireylerin sağlıklı çevre koşullarında yaşam sürdürme hakkı korunmaya çalışılmaktadırÇevrenin korunmasında özellikle bireysel ve toplumsal farkındalık ve bilinçlenme süreçlerinin söylem ve eylem boyutunda uyumlu ve samimi düzeyde gerçekleşmesinin toplumsal yaklaşım boyutuna ulaşması, çevre korumada önemli etkiler oluşturacağını söylemek mümkün olmaktadır. Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinde yasal ve kurumsal boyutta gerekli tedbirlerin alınması tek başına yeterli olmayıp bireysel ve toplumsal boyutta etiksel tutum ve davranışlar konusunda farkındalık ve bilinçlenmenin artırılması önemlilik arz etmektedir. Bu çalışmada çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği için Türkiye'deki yasal ve kamusal boyutta etik ilkeler irdelenmiş ve öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Çevre, etik, çevre etiği, etik mevzuatı, kurumlar, Türkiye*

Abstract

Today, it is accepted that legal and institutional structure can have an important effect on the basis of increasingly diverse environmental problems, with the attitudes and behaviors of the individual and society in terms of environmental ethics. There are also penalties and sanctions in the present legislation in Turkey for the human factor, having the active role in the emergence of environmental problems. The aim of such sanctions is to protect the the biotic and abiotic values in nature and to prevent environmental pollution and destruction. The present penalties and sanctions have material imposition and they may also impose imprisonment.It is known that relevant national institutions and organizations are present in Turkey. The scope of the responsibilities of the present public institutions and organizations includesensuring the sustainability of environmental values, protecting them, supervising their use, and managing them.In the legal dimension of environmental ethics, the aim is toraise the awareness of the environment-centered thinking and lifestyle for the individualsby the state by adapting environment-centered behavior rather than human-centered behavior. Thus, both the sustainability of the livable environment and leaving a clean environment for the future generations and the right of individuals to live in healthy environmental conditions will be protected. It is possibleto say that realization of individual and social awareness and consciousness processes in harmony and sincerity at the level of discourse and action in the protection of the environment, reaching the social approach dimension will create important effects in environmenta lprotection. It is not sufficient to take necessary legal and institutional measures to protect and sustain the environment. It is also important to increase awareness and consciousness of ethical attitudes and behaviors in the individual and social dimensions.

In this study, environmental protection and ethical principles in the legal and public dimension in Turkey examined and suggestions are made for sustainability.

Keywords: *Environment, ethics, environmental ethics, ethics legislation, institutions, Turkey.*

Giriş

Yaşadığımız dünyada nüfus artışı, açlık, yoksulluk, doğal kaynakların tahribatı, orman alanların azaltılması, kuraklaşma, asit yağmurları, çevresel kirlilik, karbon salınımının artması, iklim değişikliği, radyoaktif kirlilik, hızlı toprak kaybı, yaban hayvan türlerinin neslinin tükenmesi, vb. çok yönlü ekolojik ve çevresel sorunlar, insan hayatını ve yaşam alanlarını tehdit eden seviyelere ulaştığı görülmektedir. İnsanların gereksinimlerini gidermek için doğal kaynakları yoğun bir şekilde kullanması ve atıklarını çevreye kontrolsüzce bırakarak çevre sorunlarına yol açması, yöneticileri, kanun yapıcıları ve karar vericileri sağlıklı ve yaşanabilir çevre hakkında düşünmeye yönlendirmektedir. Çevreye ilişkin tehditlerin ve çevresel yıkımların engellenmesi amacıyla ulusal ve uluslararası boyutta etkili yasal düzenlemelerin yapılmasına gerek duyulmaktadır. Bu aşamada devletlerin ortaya koyacağı çevre etiği ile ilgili yasal ve kamusal düzenlemeler önem kazanmaktadır.

Dünya çapında bir problem olarak ilk defa 1972 "Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı"nda çevre koruma ile kalkınma ve gelişme kavramları bir arada değerlendirilerek dünyanın geleceğinin bu bakımdan ele alınmaya başlandığını söylemek mümkün olmaktadır. Toplantının en önemli amaç ve hedefinin, tüm ülkelerin çevreyle ilgili sorumluluklarını kabul etmesinin, insanın yeryüzündeki varlığını devam ettirebilmesindeki en emel koşulu olduğu düşüncesinde birleşmek olduğu belirtilmektedir (TBBY, 2014: 8).

Ülkemizde çevreyle ilgili yürürlüğe konulan ilk yasa1983 yılındaki "Çevre Kanunu" olmaktadır. Çevre Kanununun amacı; tüm yaşamın paylaştığı çevrenin, korunarak geliştirilmesi, doğal kaynakların optimum bir şekilde kullanılmasının ve korunmasının sağlanması, hava, su ve toprak kirlenmesinin engellenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığının, doğal ve tarihsel kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapılması gerekenleri ve alınacak tedbirleri teknik ve hukuki esaslar çerçevesinde düzenlemek olmaktadır (Keleş vd. 2009: 386).

Bu çalışmada, çevre ve etik ilişkisi, çevre etiğinin bireysel ve toplumsal boyutu, Türkiye'de çevre etiğiyle ilgili yasal boyut ve kurumsal boyut irdelenerek yorumlanması amaçlanmıştır.

1. Çevre Kavramı ve Çevresel Sorunlar

Çevre kelimesinin günlük yaşamda sıkça kullanımı 1970'li yılların başlarında görülmektedir. Çevre terimi, her ne kadar anlaşılabilir ve sade görünse de, incelendiğinde kompleks bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Çevre problemlerinin her geçen gün fazlalaşması nedeniyle çevre sözcüğünün tanımları da farklı bilim dallarında değişiklik göstermektedir. Bu tanımlar genellikle yaşam bilimi başta olarak, sosyoloji, pedagoji, yönetim bilimi gibi farklı bilim alanlarında yer bulmaktadır (Erol, 2006: 65). Keleş vd. (2010)'e göre, çevre kavram olarak, insanların birbirleriyle kurduğu karşılıklı ilişkileri, bu ilişkiler boyunca insanların karşılıklı etkileşimlerini, insanın hayvan ve bitki çeşitleriyle ilişki ve etkileşimlerini, toprak, hava, su, yeraltı kaynakları ve iklim gibi canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamlardaki bütün cansızlarla insanın karşılıklı ilişki ve etkileşimini ifade etmektedir (Karataş vd., 2012: 261). Çevre canlı çevre ve cansız çevre olarak incelenmekle birlikte, niteliğine göre çevreyi fiziksel çevre ve toplumsal çevre olarak da incelemek mümkün olmaktadır. "Canlıların içinde yaşamını sürdürdüğü, mevcudiyetini ve niteliğini fiziksel anlamda algılayabildiği çevreye fiziksel çevre" denilmektedir. Fiziksel çevre de kendi içinde "doğal" ve "yapay" çevre olarak ayrılmaktadır (Tıraş, 2012:58). Kışlalıoğlu (1989)'na göre doğal çevre, insanın oluşumuna hiç bir katkısının olmadığı, yani insan elinin değmediği veya insanın

değiştirmediği tüm doğal varlıklar olarak tanımlanmaktadır. İnsan, toprak, su, hava, bitki ve hayvan toplulukları doğal çevrenin parçalarıdır. İnsanlığın varoluşundan şimdiye kadar insanlar aracılığıyla doğal çevreden faydalanılarak yapılan evler, yollar, şehirler gibi tüm varlıklar da yapay çevre olarak tanımlanmaktadır (Erol, 2005: 66).

Çevresel sorunlar, insanların doğaya müdahalesi ve sınırsız olan ihtiyaçlarını karşılamak için doğadan yararlanma zarfında ortaya çıkan olumsuz sonuçlar şeklinde tanımlanabilmektedir (Zengin vd., 2010: 151). Sanayi Devrimiyle birlikte bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve dünya nüfusunun hızla artarak 2020 yılı itibarıyla 7.1 milyar kişiyi (Anonim, 2020a. Erişim tarihi: 18.02.2020). aşması, insanların yaşam standartlarını arttırmaya yönelik gelişmeler çevre sorunlarının ortaya çıkmasına ve çevrenin sürdürülebilirliğini tehdit etmeye başlamıştır. Çevre sorunlarının ortaya çıkış nedeninin, bireylerin ve toplumların üretim ve tüketim faaliyetleri sırasında doğal çevreyi önemsemeden davranmaları sonucunda ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Çevre ile ilgili yapılan gözlem, araştırma ve yayınlar incelendiğinde çevre sorunlarını belli başlıklar altında toplamak mümkün olmaktadır. Bu problemlerden bazıları öncelik sırası gözetmeksizin Çizelge 1.' de verilmiştir.

Çizelge 1. Başlıca Çevre Sorunları

Temel Çevresel Sorun Kaynakları	**Çevresel sorunların başlıkları**
Toprak kullanımı	Toprak kirliliği, Toprakların aşırı/yoğun kullanımı, Çölleşme, kimyasal kirlilik, erozyon vb.
Su kullanımı	Yerüstü ve yeraltı içme su kaynaklarının azalması ve kalitesinin bozulması, İçme suyu temini ve güçlükleri, Asidifikasyon, Deniz kıyılarındaki erozyon, Deniz ve tatlı su kaynakları kirliliği, Yüzeysel sularda ötrofikasyon, Deniz seviyesi yükselmesi vb
Hava ve İklim değişikliği	Karbon salınımın artması, sıcaklığın artması, havada bulunan dayanıklı toksik maddelerin artması, radyasyon artışı kentsel alanlarda ısı adasının oluşması, vb.
Kentleşme ve Alan kullanımı	Gürültü, kentsel gelişmenin oluşturduğu sorunlar, tarım alanlarının azalması, Turizm kaynaklı baskı ve bozulmalar, Kültürel mirasın kaybı vb.
Çizelge 1.' in devamı	
Hammadde ve Enerji üretim ve kullanım sorunları	Enerji üretimi ve tüketimi sırasında oluşan kirlilik ve tehditler, Endüstriyel artık ve atıkların artması, Nükleer kazalar, Nükleer atıklar, maden atık ve arıkları, Tehlikeli atıkların taşınımı ve depolanması vb.
Doğal afetler sorunları	Seller, kuraklıklar, fırtınalar, deprem vb zararları, Doğal radyoaktivite (Radon) artması, Sismik faaliyetler, volkanların zararları,vb.
Flora, Fauna ve Biyolojik çeşitlilik sorunlar	Orman tahribatı ve azalması, bitki ve hayvan türlerin azalması veya yok olması, Dayanıklı organik bileşiklerin canlılarda birikimi, Genetik kayıplar, zararlı böcekler ve çekirgelerin vb artışı, Biyocoğrafik kuşaklarda değişmeler, tür yayılış alanların daralması, vb.
Gıda, İlaç vb ürün kaynaklı sorunlar	Gıdalarda sağlık ve nitelik güvenliği, GDO gıdaların artması, kanser olaylarının artması, aşırı kimyasal ilaç kullanımı ve atıklar, vb.
Savaş ve terör kaynaklı çevresel sorunlar	Göç, işsizlik, sosyal patlama, ekonomik belirsizlik, gelir dağılımındaki dengesizlik, üretimin düşmesi, fakirlik ve açlık düzeyinin artması, sağlık sorunları, yaşam alanların tahrip edilmesi, miras değerlerinin yok edilmesi vb.

2. Etik ve çevre etiği

Etik sözcüğü, "karakter" anlamında kullanılan Yunanca "ethos" sözünden ortaya çıkmaktadır. Günümüzde farklı ve değişik tanımlar yapılmış olup genel olarak etik kavramı; bireysel ve toplumsal ölçekte ilişkilerin temel yapısını meydana getiren değerleri ve ilkeleri, iyi veya kötü, doğru veya yanlış açısından ahlaki olarak

ele alan, ayrımını belirleyen, düzenleyen ve genel çerçevesini oluşturan bir felsefe disiplini olarak kabul görmektedir (Gül vd., 2014:440; Gül vd., 2016:1760).

Daha geniş bir yaklaşımla etik, toplumda herhangi bir konuda birey ve toplumun hangi tutum ve davranışta bulunacağı veya bulunmayacağı, sınırının ne olacağı, uymayanlara yönelik yaptırımların öngörüldüğü bütüncül olarak tanımlanmış kurallar bütünü olmaktadır.

Etik "Ahlak felsefesi" olarak tanımlanabilmektedir (Önal, 2003:27; Gül vd., 2014:1760). TDK tarafından etik kavramı; "Töre bilimi, çeşitli meslek kolları arasında taraf olanların uymak veya kaçınmak durumunda olduğu davranışların bütünü" şeklinde tanımlanmaktadır (Anonim, 2020d., Erişim tarihi: 18.02. 2020).

Etiksel yaklaşım, insanın öncelikle kendisine, diğer insanlara ve çevresine / doğasına sevgi ve saygı çerçevesinde sorumluluk, erdemlilik, adilane ve paylaşım duygusunun yansıtılması olarak da ifade edilebilmektedir (Gül vd., 2016: 441). Filozof Stewart Udall, "Hepimiz yeryüzünün kiracılarıyız" diyerek, çevre ile ilişkilerimizde yaptığımız bir sözleşme misali uymak zorunda olduğumuz bir dizi etik kuralların varlığına ilgi çekmektedir (Keleş vd, 2009: 509). Barnett ve Cameron (2004)'a göre etik terimi; "iyi ve kötü, doğru ve yanlış arasında fark olduğunu ve bu farkı ayırt ederek her zaman doğru olanı ve elimizden gelenin en iyisinin yapmamız gerektiğini belirtmektedir" (Arslan vd.,2006: 50). Farklı bir söyleme göre etik; "iyi ve kötünün, doğru ve yanlışın, erdem ve erdemsizliğin sistematik bir şekilde incelendiği" bir alan olmaktadır (Brinkmann, 2002:160).

"Etik" kavramı ve "ahlak" kavramı arasındaki en önemli fark; etik kavramı ahlaki değerlerin toplum tarafından kabul gören normlara göre disipline edilmesi ve düzenlenmesidir (Gül, vd., 2016:1760). Burada izlenecek yol ise etiği ahlaka, davranışlar ve onların belirleyicilerine ait her şeyi bilgi bağlamına taşıyan bir düşünme doğrultusu olarak görmek, ayrıca felsefenin sorgulayıcı, çözümleyici bakış açısıyla etiği ele almak olmaktadır (Çotuksöken, 2003:13). Günümüzde, toplumsal yaşamın her alanında etik sorunlarla karşılaşıldığına dair genel görüş bulunmaktadır. Nitekim siyasal, mesleki, ekonomik, hukuksal, yönetsel vb. alanlarda meydana gelen iyi niteliklerin yitirilmesinde, bireysel ve toplumsal etik değerlerin bozulmasının etkisi önemli olmaktadır. Buradaki asıl problem sadece etik dışı hareketlerin toplumlarda saygınlık ve yaygınlık kazanmasının yanında, bundan da önemlisinin etik dışı sayılan hareketlere yol açan temel nedenin, neyin etik, neyin etik dışı olduğu konusundaki değerlerin veya normların kaybolmaya başlaması, ahlaki değerlerin değersizleştirilmesi ve bu noktadaki duyarsızlığın olduğu söylenebilmektedir. Bu bunalımın esas nedeni sosyal yapıda yer alan geleneksel değerlerin kaybolması ve bu değerlerin yerine yeni değerlerin aynı hız ve ölçüde yer alamaması gösterilebilmektedir (Metin ve Gül, 2017). Çevre olmadan yaşamdan bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bu durumun farkında olan felsefeciler ekosistemi yıpratıcı, yok edici hareketlerin sorumlusu olarak insanı sorumlu tutmuş ve bu durumun çözümüne yönelik etik kavramının pratik bir alanı sayılan "çevre etiği" kuramını ileri sürmüşlerdir (Ayboğa, 2016: 17).

Etik "değer" terimi ile temellenmektedir. Fakat değer belirlenirken "çevre" nin nasıl açıklandığı önemlidir. Çevre eğer insanı merkeze alarak insan dışında olan bir öğe şeklinde tanımlanıyor ise "insan merkezci" bir değer kavramından bahsedildiğini söylemek mümkün olmaktadır. Bunun aksine "çevre" biyosferi veya canlı organizmaları konu alıyorsa bu durumda, "çevre merkezci" bir değer kuramı söz konusu olmaktadır. İnsan merkezcilik insanı insan dışındaki varlıklara olan faydasından ayrı bir biçimde, kendine has ve kendiliğinden kıymetli tek varlık olarak görmektedir (Metin vd., 2017: 26).

"Çevre Etiği" kavramı en genel anlamda, "insanlar ile doğal çevreleri arasındaki ahlaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğini ortaya koyan ve bu ilişkinin sistemli olarak incelenmesini konu alması beklenen bilgi alanı" olarak tanımlanabilmektedir (Ertan, 2004: 95 ; Gül vd., 2016: 441). Çevresel etik kuramı, insanların doğal dünyaya karşı tutumlarını ahlak kurallarının yönetmesi gerektiğini ve yönettiğini savunmaktadır. Bu durumda, çevre etiği kavramı, insanların nelere karşı sorumlu olduklarını tanımlamak ve bu sorumluluklarındaki haklı nedenlerin neler olduğunu belirtmek durumundadır (Yılmaz, 2011).

Çevreyle ilgili insan tasarruflarının etik sınırlar içerisinde düşünülmesi gerektiği, çevre etiği, çevre ahlakı ya da çevresel etik yaklaşım olarak incelenmektedir. Buna göre çevrecilik; çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde insanların düşünce, söylem ve eylem boyutunda gösterdikleri yaklaşımla ilişkili olmaktadır (Kayaer, 2013: 67).

İnsan ve çevre ilişkilerinin ne derecede imkanlı olabileceği esas sorundur. Nitekim geleneksel etik, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini ele almaktadır. Etiğin konusunu, "nasıl yaşamalıyız?" "Ne yapmalıyız?" "Davranışlarımızın hangisi doğru veya hangisi yanlıştır?" "Ahlaki bakımdan sorumluluklarımız nelerdir?" vb. sorular oluşturmaktadır (Çüçen, 2011: 3). Çevre etiğinin amacı insanın mutlu olmasının yanında doğanın korunmasını mümkün kılmak olmaktadır (Kılıç, 2008). Düzenli bir çevrenin mevcut olmadığı, kirlenmiş ve bozulmuş bir doğada mutluluktan tam anlamıyla söz etmek mümkün olmamaktadır. Çevre etiğinin yaşadığımız ortamlarda karşı karşıya kaldığımız ekolojik sorunların çözümü için uğraş verdiği söylenebilmektedir (Freiman, 2006: 133). İyiyi hedef alan bir çevre etiği kuramı, insanların çevreye karşı sadece kendi çıkarları doğrultusunda davranmasından uzaklaşarak doğaya bakışını değiştirmeyi amaçlamaktadır (Rock, 1996: 472). Çevre etiği yaklaşımının ilgi çekici yönü klasik etik sisteminin sınırları genişletilerek tüm canlı ve cansız doğa varlıklarına, özellikle toprak unsuruna oldukça önem verilmesi olmaktadır. Filozof olmamasına rağmen, ekolojik neticeleri çevre etiğine ilk uyarlayan Aldo Leopold (1887 - 1948), etik felsefesinin temel ilkesini şu şekilde tanımlamaktadır: "Eğer bir şey biyotik toplum bütünlüğünü, dengesini ve güzelliğini koruyorsa o zaman o şey doğrudur (değerlidir) değilse yanlıştır" (Tont, 1996: 343).

2.1. Bireysel ve toplumsal boyutta çevre etiği

Çevrenin korunması yasal yaklaşımların yanı sıra politik, mesleki ve ekonomik etik yaklaşımların hem bireysel hem de toplumsal boyutta faaliyete geçirilmesiyle gerçekleşebilmektedir. Bu kapsamda çevrenin bir bütün olarak gerçek anlamda korunması ilk olarak bireyin ahlaki tutum ve davranışlarının değişmesiyle yani ben merkeziyetçilikten doğa/çevre merkeziyetçilik anlayışına değişmesi ve gelişmesiyle mümkün olabilmektedir (Gül vd., 2014: 1770:). Etik davranışların temelini oluşturan "ahlak" aslında bireysel olmakla birlikte, bireysel ahlakın bileşkesi toplumsal ahlakı oluşturmaktadır. Toplumda etiksel ilkelere uyum, içerisinde bulunulan toplumda bireysel ve toplumsal ahlakın gelişme düzeyine bağlı olmaktadır (Boydak, 2011: 1). Selsam (1995)' e göre, etiksel değerlerin temelinde, birey-toplum-doğa ve çevre ilişkilerinde oluşturulacak denge kapsamında doğru yaşam tarzlarının seçilmesi yer almaktadır (Gül vd., 2016: 442).

2.2. Türkiye'de çevre etiğinin yasal boyutu ve süreçleri

Keleş (2015)' e göre, dünyada çevre sorunlarına karşı ilk ciddi tepkiler 19. yüzyılın sonlarından itibaren Batı Avrupa ülkeleri ve ABD'de ortaya çıkmaktadır.

Sanayi devrimi sonrasında, hızlı bir kentleşmenin gerçekleşmesi, havanın kirlenmesi ve nüfusun hızla artması genel anlamda bir çevre duyarlılığı oluştururken, duyarlılığın örgütleşmesi, felsefi ve ideolojik altyapı kazanmaya başlaması, dolayısıyla siyasal bir karaktere dönüşmesi 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıktığı görülmektedir (Güneş, 2018: 2). Kaynakların kıtlığı ve enerji sorunu gibi ekonomik problematikler, çevre sorunsalını bilimsel argümanlarla somut olarak merkezi bir odağa yerleştirerek küresel bir farkındalık yaratmaktadır (Kılıç vd., 2013: 223). Farkındalığın oluşması neticesinde çevreci partiler kurulmaya başladığı görülmektedir. Yeşil Partiler adıyla kurulan çevreci parti programlarının temelinde doğaya ve insana saygı, katılımcı demokrasi, özgüveni yüksek bireylerin yetiştirilmesi, Ademi-merkeziyetçilik, yaşamın kutsallığı sayılmaktadır (Özer, 2001: 179). Çevreci partilerin kurulmasına yönelik ilk hareketlere 1970'li yılların başlarında İngiltere, İsviçre, Fransa, Yeni Zelanda gibi ülkelerde karşılaşılmaktadır. 1980'li yılların başlarında çevreci partileri olan ülkeler arasına Avusturya, Avustralya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, Japonya, İspanya, İrlanda, Kanada, Lüksemburg, İzlanda, İtalya, ve Portekiz gibi ülkelerin de katıldığı görülmektedir (Ertan, 2004: 105). Farklı ülkelerde kurulan Yeşil Partiler 1990'lara doğru Türkiye'de görülmüştür. 6 Haziran 1988 yılında Türkiye'de kurulan bir siyasal partiden çok baskı grubu veya dernek gibi faaliyet gösteren Yeşiller Partisi'nin 1993'de fiilen dağılıp 1994'de Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatıldığı görülmektedir (Güneş, 2018: 19).

Çevre problemlerine yönelik uluslararası boyuttaki çevre bilinçlenmesi ve evrensel çevre duyarlılığının sembolü "İnsan ve Çevre Konferansı" (1972-Stockholm) olmaktadır (Ertan, 2004: 4). Konferansın ardından 1972 yılında UNEP ("Birleşmiş Milletler Çevre Örgütü")'in kurulduğu bilinmektedir. İnsanların "hava, su ve topraktan oluşan sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı", daha sonra Avrupa Konseyi, AGİT ve AB temel metinlerinde ve doğa koruma anlaşmalarında yer almaya başladığı görülmektedir (TBBY, 2014: 8).

Günümüzde ki çevre problemlerinin temeline baktığımızda, ürün ve hizmetlerin üretim-tüketim ilişkisinden kaynaklandığını söylemek mümkün olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında her iktisadi aktivitenin çevre kirliliğine sebep olduğu görülmektedir. Çevresel sorunlara neden olan bu faaliyetlerin olumsuz sonuçlarının giderilmesi için kaynak ve maliyet gerekmektedir (Çokgezen, 2007: 91). Budak (2000)'a göre, bu durumda devletin sürece dahil olması gerekmektedir. Kamunun refahını ve güvenliğini sağlamasının yanında sosyal devlet anlayışının, üretim, kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi de sağlaması gerekmektedir. Bu hususta çevresel varlıkları tehlikeye atmadan, bireylerin refah seviyesini, üretim ve gelişmenin sürdürülebilirliğini mümkün kılacak politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (Türk vd., 2017: 353). Başlangıçta yerel olarak çevre ile ilgili alınan tedbirler küresel boyutta insan sağlığının tehdit edilmesine engel olamayarak, çevre sorunlarının küresel olduğu ve sorumluluğun ortak olduğu anlayışıyla uluslararası boyutlarda tedbirlerin alınması gerekli hale gelmiştir. Bu durum doğrultusunda çevre sorunlarının çözümü, çevre kirliliğini önleme ve sürdürülebilir çevre kapsamında uluslararası boyutta sözleşmelerin imzalanmasının yanı sıra devletlerin kendi iç hukuklarında çevre ile ilgili düzenlemelere ve çevreden sorumlu kurumları oluşturmaya başladıkları görülmektedir.

Çevresel sorunların 1970'li yıllarda dünyanın gündeminde süratle yer bulması, tüm dünya ülkeleriyle birlikte Türkiye'de de çevre hakkında bilinçlenme ve beraberinde birtakım siyasal faaliyetleri gündeme getirmektedir. Çevre kirliliğini önlemeye ve çevre sorunlarını yok etmeye yönelik tüm dünyada doğal kaynakların yönetimini mümkün kılacak etkili çevre politikaları 1970'li yıllar itibariyle başta

Türkiye, Kanada, ABD ve AB üye ülkelerinde sürdürülmeye başladığı görülmektedir (Çolakoğlu, 2010: 161). Çevre ile ilgili sözleşmelerin büyük çoğunlukla doğrudan çevreyi ilgilendiren biyolojik çeşitlilik, bitki ve hayvan türleri gibi çevrenin unsurları ile birlikte zehirli atıklar, radyoaktif maddeler ve bunların taşınımı gibi çevre üzerinde etkili olabilecekler unsurların temel alınarak hazırlandıkları görülmektedir (TBBY, 2014:15). Türkiye küresel boyutta çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanması, çevre kirliliğine ve korunmasına karşı yapılan protokollere kayıtsız kalmamıştır. Türkiye'nin de taraf olduğu çevre ile ilgili sözleşmeler sözleşme tarihine göre Çizelge 2.' de verilmiştir:

Çizelge 2.Türkiye' nin taraf olduğu çevre ile ilgili sözleşmeler (Anonim, 2020.b., Erişim tarihi: 18.02. 2020).

Adı	**Tarih**	**Yeri**	**Yürürlük Tarihi**	**Türkiye Taraf Olma Tarihi**
"Antarktika Antlaşması"	1959	"Vaşington"	1961	1996
"Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme"	1966	"Rio de Janeiro"	1969	2003
"Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme"	1971	"Ramsar"	1975	1994
"Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme"	1973	"Vaşington"	2007	1996
"Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi"	(1976) 1995	"Barselona"	2004	2002
"Akdeniz'de Gemilerden ve Uçaklardan Boşaltma veya Denizde Yakmadan Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması Protokolü"	(1976) 1995	"Barselona"	Henüz Yürürlüğe Girmemiştir	2002 Yılında Türkiye Protokolü Onaylamıştır
"Uzun Menzilli Sınırlar ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi"	1979		1983	1983
"Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi"	1979	"Bern"	1982	1984
"Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan ve Faaliyetlerinden Dolayı Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü"	(1980) 1996	"Madrid"	2008	2002
"Avrupa'da Hava Kirleticilerinin Uzun Menzilli Aktarılmalarının izlenmesi ve Değerlendirilmesi için İşbirliği Programı (EMEP)'nın Uzun Vadeli Finansmanına Dair, 1979 Uzun Menzilli Sınırlar ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi Protokolü"	1984	"Cenevre"	1988	1985
"Ozon tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi"	1985	"Viyana"	1988	1991
"Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü"	1987	"Montreal"	1989	1991
"Tehlikeli Atıkların Sınırlar ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Bazel Sözleşmesi"	1989	"Basel"	1992	1994
"Antarktika Sözleşmesi Çevre Koruma Protokolü"	1991	"Madrid"	1998	2017
"Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi"	1992	"Rio de Janeiro"	1993	1996
"BM İklim Değişikliği Sözleşmesi"	1992	"Rio deJaneiro"	1994	2004
"Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmaları "Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol"	1992	"Bükreş"	1994	1994
"Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol"	1992	"Bükreş"	1994	1994
"Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol"	1992	"Bükreş"	1994	1994

"Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi"	1992	Bükreş	1994	1994
"Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi"	1994	"Paris"	1996	1998

Çizelge 2.'nin devamı

"Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol"	1995	"Barselona"	1999	2002
"Tehlikeli Atıkların Sınır ötesi Taşınımının ve Bertarafının kontrolüne ilişkin Bazel sözleşmesine Getirilen Değişiklik"	1995	"Cenevre"	Henüz Yürürlüğe Girmemiştir	Türkiye 2003'de Onaylamıştır
Akdeniz'de Tehlikeli Atıkların Sınır ötesi Hareketleri ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Protokolü"	1996	"İzmir"	2008	2004
"BM İklim Değişikliği Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü"	1997	"Kyoto"	2005	2009
"Avrupa Peyzaj Sözleşmesi"	2000	"Floransa"	2004	2003
"Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin Biyogüvenlik Kartegana Protokolu"	2000	Kartagena	2003	2004
"Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stokholm Sözleşmesi	2001	"Stockholm"	2004	2009
"Olağanüstü Hallerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine Ait Protokol"	2002	"Malta"	2004	2003
"Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi'nin Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajın Korunması Protokolü"	2002	"Sofya"	2004	2004

Türkiye'deki Çevresel Etik ile ilgili yasal boyutu şu şekilde özetlemek mümkün olmaktadır:

Türkiye'de çevrenin 1970'li yıllara kadar bir hak olarak "sağlık hakkı" kapsamında ele alındığı görülmektedir. 1961 Anayasası'nın 49. maddesinde, "insanların ruh ve beden sağlığı içinde yaşamını sürdürmesinin devletin ödevi olduğu hükmü yer almaktadır" (TC Resmi Gazete, 1961).

1982 Anayasası'nın 56. maddesinde "herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu ve çevreyi geliştirme, çevre kirlenmesinin engellenmesi ve çevre sağlığının korunması" hususunun devlete ve toplumu oluşturan bireylere bir ödev olarak verildiği görülmektedir (TC Resmi Gazete, 2017). Anayasal yaptırımlar ve "Çevre Yasası" yla birlikte, iç hukukta etkili olan ve çevre hakkında birtakım yaptırımlar barındıran çok sayıda kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, genelge, tebliğ ve iç hukuk açısından yasa gücünde olan uluslararası anlaşmaların mevcut olduğu görülmektedir. 1983 yılı sonrası çevre ile ilgili hazırlanan yasaların bir bölümü doğal çevre değerleriyle ilgili düzenlemeleri, bir bölümü de yapay çevreyle ilgili düzenlemeleri içermektedir. Ülkemizde çevre ve doğa etiği ile ilgili yasal boyutta oluşturulan kanunlar, kararnameler, yönetmelikler, yönerge ve genelgeler Çizelge 3.'de verilmiştir.

Çizelge 3. Ülkemizde birtakım çevre ve doğa etiği ile ilgili kanunlar, yönetmelikler, kararnameler, yönerge ve genelgeler

Kanunlar	"2872 Sayılı Çevre Kanunu" "6831 Sayılı Orman Kanunu" "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"

	"831 Sayılı Sular hakkındaki Kanun" "2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu" "4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu" "1634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu" "167 Sayılı Yer altı Suları Hakkında Kanun" "3621 Sayılı Kıyı Kanunu"" "383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun" "4342 Sayılı Mera Kanunu"
Yönetmelikler	"28242 Sayılı Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik"(23.03.2012) "28358 Sayılı korunan Alanların Tespit, Tescil Ve Onayına İlişkin Usul Ve Esaslara Dair Yönetmelik" (19.07.2012) "28635 Sayılı Tabiat Varlıkları Ve Doğal Sit Alanları İle Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Bulunan Devletin Hüküm Ve Tasarrufu Altındaki Yerlerin İdaresi Hakkında Yönetmelik"(02.05.2013) "29684 Sayılı. Av Turizmi Kapsamında Avlanmalara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" (14.04.2016) "28444 Havza Yönetim Planlarının Hazırlanması, Uygulanması Ve Takibi Yönetmeliği" (17.10.2012) "27 Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları Ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yapı yasaklı taşınmazların Hazine Taşınmazları İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik" (03.08.2013) "28962 Sayılı Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği" (04.04.2014) "28910 Sayılı Yüzeysel Sular Ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik" (11.02.2014)
Kararnameler	"383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK" "5312 Sayılı Deniz Çevresinin Petrol Ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale Ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair KHK" "383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair KHK" "5312 Sayılı Deniz Çevresinin Petrol Ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale Ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair KHK" "644 Sayılı Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK" "645 Sayılı Orman Ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK" "644 Sayılı Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat Ve Görevleri Hakkında KHK"
Yönerge ve Genelgeler	"53778 Sayılı Milli Park Ve Tabiat Parkı Sınırları İçerisindeki Hazineye Ait Taşınmazlarda Verilecek İzinlerden Tahsil Edilecek Bedellere İlişkin Yönerge" (09.03.2016) "75389418-020- 7: 2013a Yılı Sulak Alan Faaliyet İzin Belgesi" (03.01.2013) "B.18.0.Dmp.0.00.02.010.01 Sayılı Genelge: Ziyaretçi Yönetimi, Doğa Turları Ve Diğer Alan Kullanımları İçin Uyulması Zorunlu Genel Kurallar" (2007) "2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu Ve 6552 Sayılı Kanunun 90. Maddesine Tabi Alanlardaki Yapıların Ruhsatlandırılması" (12.11.2015) "268691 Milli Parklar Ve Tabiat Parklarında Proje Onayları" (24.12.2014)

Çevre ile ilgili Anayasamızdaki ilk kanunun "2872 sayılı Çevre Kanunu" olduğu görülmektedir. Çevre ile ilgili vatandaşlara yaptırım ve sorumluluk yükleyen hükümler "2872 sayılı Çevre Kanunu" nun 3.maddesi ve 28. maddesinde yer almaktadır. Çevre kanununun 3. Maddesi g bendinde "çevresel kirlenme ve bozulmanın engellenmesi, sınırlandırılması, onarılması ve çevrenin iyileştirilmesine yönelik giderler sebep olan tarafınca karşılanır" ifadesi yaptırım belirtirken, 28. maddede yer alan "çevrenin kirlenmesine ve zarar görmesine sebep olanlar bu

kirlenme ve bozulmadan kaynaklanan zararlardan kusur şartı aranmaksızın sorumlu tutulacakları" hükmünün sorumluluk yüklediği görülmektedir. 26 Nisan 2006 tarihli "5491 sayılı Çevre Kanunu" nda yapılan değişiklikle çevreye verilen zararın tazminine ilişkin, zamanaşımı süresinin getirildiği görülmektedir (TC Resmi Gazete, 1983a). 23 Temmuz 1983 tarihli "2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası" ile kültürel ve doğal çevre değerlerine yasal güvencelerin sağlandığı görülmektedir.

Çevreyi kapsayan diğer bir yasa, "2873 sayılı Milli Parklar Yasası" olmaktadır. Bu yasa ile Türkiye'deki mevcut "milli ve milletler arası değerler barındıran ulusal park, doğa parkı, doğa anıtı ve doğa koruma alanlarının tespit edilmesi, sahip olduğu özellik ve yapıları bozulmadan korunarak, geliştirilmesi ve yönetilmesine" ait kaide ve ilkelerin belirlendiği görülmektedir.

1984 yılında yürürlüğe konulan "3086 tarihli Kıyı Yasası" ile "kıyıların devletin hüküm ve tasarrufunda bulunduğu, toplumu oluşturan tüm bireylerin eşit ve serbest kullanım hakkına sahip olduğu" belirtilmektedir. "3086 sayılı Kıyı Yasası" ve bazı maddeleri çok defa Anayasa Mahkemesi'nce iptal edildiği görülmektedir. 17 Nisan 1990 tarihli "3621 sayılı Kıyı Kanunu" nun "deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden yararlanma olanak ve sınırlılıklarına ilişkin esasları" kapsadığı görülmektedir. 1 Temmuz 1992'de "3830 sayılı Kıyı Yasası" ile "deniz, tabii ve suni göller ve akarsularda kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi, kıyıların korunarak kullanılması ile kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, deniz ve göllerin kıyılarının devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esasları" nın belirlendiği görülmektedir.

Toprak mülkiyetiyle ilgili 1982 Anayasası'nın 44. maddesiyle, "toprağın verimli bir şekilde işletilmesini koruma altına almak ve geliştirmek, erozyon nedeniyle kaybedilmesinin önüne geçmek ve toprağa sahip olmayan veya yeteri kadar toprağa sahip olmayan köylüye toprak temin etmek maksadıyla gerekli önlemleri sağlamak" sorumluluğunun devlet tarafından üstlenildiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra belirtilen yasanın 45. maddesi ile de "tarımda kullanılan araziler ile çayır ve meraların amacı dışında kullanılmasının ve tahrip edilmesinin engellenmesi" görevi devlete tarafından üstlenildiği görülmektedir. 1982 anayasasının 169. maddesinde yer alan orman arazilerini ilgilendiren kanun ile, ormanlık alanların korunması ve alanlarının arttırılması için, devletin gerekli kanunları koyarak tedbirleri alacağı, yangına maruz kalan ormanlık alanların yerine yeni ormanların yetiştirileceği, yanan orman arazilerinde tarım ve hayvancılık yapılamayacağı da belirtilirken, ormanların denetiminin de devlet tarafından yapılacağı hükmü yer almaktadır. Ayrıca bu yasa ile "devlet ormanlarının mülkiyetinin devredilemeyeceği, ormanların devlet tarafından yönetilip işletilebileceği, kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamayacağı, ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme izin verilemeyeceği" de belirtilmektedir (TC Resmi Gazete, 1992).

Çevreyle ilgili belirtilen yasalar haricinde ayrıca; "618 sayılı Limanlar Yasası", "831 sayılı Sular Yasası", "3167 sayılı Kara Avcılığı Yasası", "167 sayılı Yeraltı Suları Yasası" gibi birçok yasada çevreyi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren hükümlere yer verilerek bu hükümlerde çevresel problemlerin önüne geçilmesi ve çevrenin geliştirilmesine ve sürdürülebilmesine yönelik çeşitli düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir.

"Herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu" hükmünün yer aldığı 1982 Anayasasının 56. maddesinde, bu hakkın korunmasını

sağlamak amacıyla mevcut idari kurumların yeterli olamayacağı, bireylerin çevreyi koruma hak ve ödevlerini ancak toplu olarak etkili biçimde koruyabilecekleri fikriyle, devletin bu görevini kamu ve özel sağlık ve sosyal kurumlarından faydalanmak, denetimini sağlamak suretiyle yerine getirebileceği öngörülmektedir (Çolakoğlu, 2010).

Türkiye'de mevcut yasalarda çevre etiği ile ilgili uyulması gereken kurallar ve cezalar/yaptırımlar bulunmaktadır. Örneğin ülkemizdeki orman yangınlarının çıkış sebebinin yüzde 80'inden fazlası insan kaynaklı olmakta ve her sene orman yangınları nedeniyle doğal kaynaklar zarar görmektedir. Mevzuatta öngörülen cezalar ise orman yangınlarını söndürmeye gitmemek 228 TL, anız yakanlar için her dekar başına 20 Tl., anız yakma eyleminin sulak arazi ve ormanlık alanlara sınır alanlar ile meskûn mahallerde işlenmesi halinde cezanın beş katı, ormanlarda ateş yakmak, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası, tedbirsizlik sonucu yangına sebebiyet vermek 2 yıl hapis cezası, kasten orman yakmak 10 yıldan az olmamak vb. cezaların mevcut olduğu görülmektedir. Hava kirliliği yönünden önemli etkileri olan taşıtlarda yer alan egzos gazı emisyon kontrol sistemi olmadan araç kullananlara 1250 TL, "Egzoz Gazı Emisyon Yetki Belgesi" bulunan fakat yönetmelikle düzenlenen şartları halihazırda sağlamadığı belirlenmesine rağmen ölçüm yapan ve/veya belirlenen usullere aykırı ölçüm gerçekleştirenlere 5000 TL, sahte evrak hazırlayanlara diğer kanunlarda belirtilen yaptırımlar saklı kalmak üzere 10000 TL idari nakdi cezası verilmesi uygun görülmektedir. Yine kurulması ve işletilmesi hava kirliliği bakımından izinsiz olan tesislerin işletilmesi esnasında yönetmeliklerde yer alan koşullara uygun olmayan emisyona sebep olan işletmelere 6000 TL. idarî para cezası uygulanmaktadır. Katı yakıtların depolanması, nakliyesi, yüklenmesi, boşaltılması veya torbalanmasına ait usullere aykırı davrananlara 10000 TL, çevresel etki değerlendirmesi aşamasında verdikleri taahhütnameye uymayanlara, her bir ihlal için 10000 TL., atık alım, ön arıtma, arıtma veya bertaraf tesisleri gibi kurulması zorunlu olan tesisleri kurmayanlar ile kurup da faaliyete geçirmeyenlere 60000 TL nakdi ceza verilmektedir. Özel çevre koruma bölgeleri olarak ilan edilmiş olan alanları koruyarak kullanım esaslarına uymayanlara, biyolojik çeşitliliği tahrip edenlere, sulak alanları kapsayan yönetmelikle belirlenmiş olan koruma/kullanma koşullarına uymayan davranışta bulunanlara 20000 TL. nakdi ceza verilmektedir (TC Resmi Gazete, 1983a). Tescil edilen korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ve tabiat varlıkları ile korunmasında kamu yararı bulunan alanların her ne sebeple olursa olsun kasten zarar görmesine neden olanlar ile izinsiz olarak fiziki müdahalede bulunanlar veya fiziki müdahalede bulunulmasına neden olanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ve beş bin güne kadar nakdi cezayla cezalandırılmaktadır(TC Resmi Gazete 1983b). Kamuya açık alanlarda çevreyi kirletenlere 100 TL., Çevresel Etki Değerlendirme işlemi başlanmadan ya da ÇED süreci sonlanmadan yapı işlerine başlayanlara yapılan proje bedelinin yüzde ikisi oranında nakdi ceza uygulanmaktadır. Cezanın sözkonusu olduğu durumlarda cezaya maruz kalan tarafından faaliyet alanının eski haline getirilmesi de zorunlu tutulmaktadır. Ayrıca ÇED sürecinde verdikleri taahhütnamede yer alan her bir madde ihlali için 10000 TL, kurulması zorunlu olan atık alım, ön arıtma, arıtma veya bertaraf tesislerini kurmayanlar ile kurup da çalıştırmayanlar için 60000 TL idari nakdi ceza uygulanmaktadır. Tehlikeli kimyasallar ve tehlikeli kimyasal içeren eşyaları ilgili yönetmelik ve kanunda yer alan yasak, sınırlama, usul ve esaslara aykırı olarak kullanan, üretimini, işlenmesini, taşımasını, depolamasını yapan, satanlara 100000 TL.'den 1000000 TL.'ye kadar idari nakdi ceza verildiği görülmektedir (TC Resmi Gazete, 1983). Ancak cezaların mevcut olması bu eylemlerin olmasını engelleyememektedir.

2.3. Türkiye' de çevre etiğinin kurumsal boyutu ve süreçleri

Türkiye'de çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını mümkün kılmak amacıyla ulusal boyutta kurulan çeşitli kurumlar çevrenin korunarak kullanılmasından sorumlu olmaktadırlar. Ülkemizde çevre korunması, denetlenmesi, izlenmesi ve yönetilmesi ile ilgili mevcut durum şu şekilde özetlemek mümkün olmaktadır.

Türkiye'de çevreye olan ilgi 1990' lı yıllarda Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ele alınarak 27 Mayıs 1988'de "Çevre Araştırma Komisyonu"nun kurulduğu görülmektedir. Komisyonun amacı çevre sorunlarına yol açan faaliyetleri incelemek ve çözüm yollarını sunmak olmaktadır. Böylelikle siyasal alanda yer edinen çevre duyarlılığı sayesinde, çevresel etiğin gelişip yaygınlaşması ve uygulanmasının ilk belirtileri görülmektedir. İnsan haricindeki çevre faktörlerini göz önünde bulundurma ihtiyacı çevreyi etik alanımıza almamızın bir sonucu olmaktadır (Ertan, 2004: 104).

Türkiye'de hava kirliliğinin 1970'li yıllarda önemli boyutlara ulaşması gibi çevresel sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sorunları çözüme ulaştırmak maksadıyla 12 Şubat1973'de "7/5836 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" ile "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı"nın başkanlığında altı bakandan oluşan "Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu"nun oluşturulduğu belirtilmektedir. Kurulun faaliyetlerinden etkin bir sonuç alınamadığından, 27 Temmuz 1978' de "7/16041 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" ile "Yüksek Çevre Kurulu", "Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı" ve "Teknik İnceleme Komisyonu"ndan oluşan, "Başbakanlık Çevre Örgütü"nün kurulduğu görülmektedir. 8 Haziran 1986' da "222 sayılı Kanun Hükmünde Kararname" ile "Çevre Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. "Çevre Genel Müdürlüğü" Çevre Kanununu uygulamakla yükümlü kılınan, başbakan ya da başbakanın görev vereceği devlet bakanına bağlı bir kuruluş olmaktadır. "Çevre Müsteşarlığı"nın "Çevre Genel Müdürlüğü" seviyesine getirilmesinin yadırganması sonucunda 9 Kasım 1989' da "Çevre Müsteşarlığı"nın yeniden kurulduğu görülmektedir (Baykal, 2010: 147).

19 Ekim 1989'da 383 sayılı KHK ile çevrenin korunmasında görevli bir diğer kurum olarak "Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı" kurulduğu, bu yeni kurumunun görevinin özel çevre koruma bölgesi olarak belirlenen alanlardaki mevut çevresel değerlerin korunması ve sorunların giderilmesini sağlayarak, bu sahaların koruma ve kullanım esaslarını belirlemek olduğu görülmektedir (TC Resmi Gazete, 1989). Bu kurum 21 Ağustos 1991 tarihinde "Çevre Bakanlığı"na, 1 Mayıs 2003 tarihinde "Orman Bakanlığı" na bağlı bir kurum olmaktadır. 8 Temmuz 2011 tarihinde "27988 sayılı Resmi Gazete" de yayınlanan "Bazı Kuruluşların Bağlı ve İlgili Oldukları Bakanlıkların Değiştirilmesine Dair Tezkere" ile "Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı", "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı" na bağlı bir kurum olarak faaliyetlerini devam ettirdiği, "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" ile "Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı"nın kapatıldığı ve aynı KHK ile "Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü"nün kurulduğu görülmektedir (Anonim, 2020c., Erişim tarihi: 18.02. 2020). Türkiye'de çevreyle ilgili kurum olan "Çevre Bakanlığı" nın 21.08.1991 tarihli 443 sayılı KHK ile kurulduğu ve 2003 yılında da 5 Mayıs 1992 yılında kuruluşu gerçekleştirilen "ormanların korunması ve geliştirilmesi" ile ilgili kurum olan "Orman Bakanlığı" ile birleştirildiği görülmektedir (TC Resmi Gazete, 1992., Baykal, 2010). "Çevre ve Orman Bakanlığı" nın ormanlarla ilgili biriminin, 2011 Yılında "645 sayılı KHK" ile

"Orman ve Su İşleri Bakanlığı" olarak, 09.07.2018 yılı "703 sayı Kanun Hükmünde Kararname" ile de "Tarım ve Orman Bakanlığı" olarak düzenlendiği, çevre ile ilgili biriminin ise, 2011 yılından itibaren "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı" adı altında çalışmaların devam ettirdiği görülmektedir (TC Resmi Gazete, 2018).

Sonuç ve Öneriler

Çevre sorunlarının artması insan ve doğa / çevre arasındaki ilişki ve etkileşimin dengesiz, uyumsuz ve bencilce olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Dünya'da son 1990 yıllarından itibaren giderek artan çevre etiği yaklaşımları, insanın çevresiyle olan ilişkisinin nasıl olması gerektiği hususunda önemli ve somut fikirler geliştirilmekte ve öneriler sunulmaktadır (Ertan, 2004: 100).

İnsan-doğa/çevre ilişkisinin temelinde genellikle insanın kendi egosu (nefsi) doğrultusunda doğayı kullanma amacı ve tutum ve davranışlar olduğu görülmektedir (Gül vd., 2014: 1749). İnsan, doğal yaşamın bir parçası olmasına rağmen "benmerkezci" düşünce biçimiyle doğal kaynakları geriye dönüşü olmayacak boyutta sömürmekte, tüketmekte ve çevresel sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu nedenle çevre korumaya yönelik söylemlerin bireysel ve toplumsal boyutta süreklilik çerçevesinde bilinçli bir eyleme dönüştürülmesi gerekmektedir (Gül vd., 2016: 460).

Türkiye'de mevcut doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak üzere kaynakların verimli kullanımını sağlayacak üretim ve tüketim modelleri devletin yönetim birimleri tarafında teşvik edilmelidir. Bunların yanı sıra çevre ile ilgili kurumlar ile kullanıcılar arasında işbirliği sağlanmalıdır (Zengin vd., 2010: 152).

Ülkemizde çevre etiği konusunda bireysel, toplumsal, yasal ve kurumsal boyutta yapılacak eylemler şu şekilde önerilebilir;

Ülkemizde kentleşme sürecinde yaşanan çevresel sorunların temelinde, kentsel ve kırsal alanlarda yapılan mekânsal planlama/tasarım ve yönetimsel çalışmalarında yapılaşma amacı ve ekonomik-kalkınma odaklı yaklaşımların olması sonucu ortaya çıktığı görülmektedir. Ekonomik rant, kalkınma ve kısa vadeli amaçlı yaklaşımlar ve politikalar nedeniyle özellikle ekolojik/çevresel endişeler dikkate alınmamakta veya önemsenmemektedir. Bu sorunların çözümü için yapılacak mekânsal planlama tasarım ve yönetiminde etkin ve uyumlu çevre politikaları ve etiksel ilkeler dikkate alınmalı ve uygulanmalıdır.

Ulusal ölçekte doğa ve çevrenin korunması ve her türlü rant yaklaşımından arındırılmış devlet politikası oluşturulmalıdır.

Alan kullanım planlaması ve yönetilmesi sürecinde E k o p o l i t i k (ekolojik temelli politika) bir yaklaşım tercih edilmelidir.

İmza atılan uluslararası sözleşmelere aynen sadık kalınmalı yasal-yönetsel ölçekte uygulanmalıdır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı içinde «Doğa ve Çevre Koruma Politikaları Kurulu veya «Doğal ve kültürel Değerleri Koruma Politikaları Kurulu oluşturulmalıdır.

Ülkemizde korunan doğal ve kültürel alanların korunmasında yasal boyutta yaşanan yetki ve sorumluluk karmaşası giderilmelidir.

Kurumsal boyutta katılımcı, eşit, adaletli, şeffaf ve yerel bir yönetişim stratejilerinin geliştirilmesi hedeflenmelidir.

Bireylerin insan merkezci davranıştan çevre merkezli davranışa yönelmesini sağlamak doğrultusunda çevre merkezli düşünce ve yaşam biçimi devlet tarafından benimsenmeli vatandaşlık görevi olarak bireylere yüklenmesi amaçlanmalıdır. Ülkemizde siyasal ve kurumsal alanlarda çevre ile ilgili yeni uygulama ve düzenlemelerde çevre merkezli etik yaklaşımlar göz önüne alınmalıdır

Türkiye'nin çevresel anlamda ulusal boyutta gelişmeyi sağlayabilmesi için küresel boyutta gelişmeleri yakından takip etmesi, mevcut potansiyelini ve imkânlarını etkin ve verimli bir şekilde kullanması gerekmektedir.

Kamusal ve yasal boyuttaki düzenlemelerin yapılması tek başına yeterli olmayıp bireylerin farkındalığının artırılması ve bilinçlendirilmesi ile başarıya ulaşılabileceği unutulmamalıdır. Çevre etiğinin oluşturulmasında toplumun çekirdeğini oluşturan aile ortamı önemli rol üstlenmektedir. Bilinçli bir aileden bilinçli bireylerin oluşacağı, bilinçli bireylerden bilinçli toplumun, bilinçli toplumdan ise bilinçli ülke olgusunun oluşacağı temel yaklaşım olarak öngörülmelidir. .

Doğa ve çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için bireysel ve toplumsal boyutta etik tutum ve davranışların gerçekleşmesi demokrasilerin güçlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Bu kapsamda adalet, eşitlik, dürüstlük, gelir dağılımın dengeli olması, şeffaflık, denetim, hesap verebilir olma, kalite, katılımcılık, ortak akıl üretme, bilgi edinme hakkı, örgütlenme hakkı, temsiliyet, özgürlük, yerellik, liyakat, kamusal yarar,vb demokratik platformların daha güçlü hale getirilmesi çevre koruma ve etiğinin gelişmesinde önemli bir rol üstlenecektir.

Çevresel etiğin oluşturulmasında en önemli eylemsel yaklaşım “kendine yapılmasını istemediğin hiçbir davranışı başkasına yapma” ilkesini birey ve topluma benimsetilmesi ve uygulanması ile mümkün olabilecektir.

Gelecekte bireylere takılacak mikroçipler, kameraların yaygınlaştırılması, yapay zeka yazılımları vb geliştirilecek teknolojik ve dijital yaklaşımlar sonucu çevreye yapılacak eylemlerin tespiti, izlenmesi, cezanın hemen uygulanması vb öngörüleri gerçekleşme olasılığını artıracaktır. Bu kapsamda etiksel sistemin oluşturulması(ahlaki değerler doğrultusunda kurgulanması şartıyla) için bir fırsat olabilecektir.

Ülkemizde "Çevre Kanunu" nun yanında çevre ile ilgili uluslararası taraf olunan sözleşmeler, kararname, yönerge ve genelgelerle, ormanların korunması, hava kirliliğinin önlenmesi, su varlığı ve ürünlerine ait düzenlemelerin yapılması, yabani hayvan ve bitki türlerinin, kültür ve tabiat varlıklarının korunması alanlarında kurum ve kuruluşlara doğrudan yetki veren hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Bu hükümlerle çevre korumada vatandaşlara da sorumluluklar yüklenerek koruma ilkeleri belirtilmektedir.

Çevre korumada günümüzde yararlanılan idare hukuku çözüm biçimlerinin ekili olması caydırıcı olması ile yakından ilişkilidir. Bu bakımdan çevre koruma hususunda kanun, kararname, yönerge gibi unsurlar ve idari yaptırımların, yeni önleyici stratejilerle geliştirilerek ve caydırıcı cezalarla daha da etkin hale getirilebileceği öngörülmektedir

KAYNAKLAR

Anonim, (2020a). https://www.nufusu.com/dunya-nufusu (Erişim tarihi: 18.02.2020).

Anonim, (2020b). http://www.mfa.gov.tr/data / DISPOLITIKA / Anlasmalar.pdf. (Erişim tarihi: 18.02.2020).

Anonim, (2020c). https://csb.gov.tr/tarihcemiz-i-7012.(Erişim tarihi: 18.02. 2020).

Anonim, (2020d). https://sozluk.gov.tr/etik (Erişim tarihi: 18.02. 2020).

Arslan, A. ve Kozak, M. (2006). Turizmde gelişme ve etik sorunları: Üniversite Öğrencileri üzerine bir araştırma. Ege Akademik Bakış Dergisi, 6(1): 49-61.

Ayboğa, F. (2016). Çevre sorunlarına etik bir yaklaşım: Felsefi bir sorgulama. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı Sistematik Felsefe Ve Mantık Programı Yüksek Lisans Tezi, (Basılmış).

Baykal, T. (2010). Türkiye'de çevre yönetim sisteminin merkezi örgütlenmesi. Mevzuat Dergisi, 13 (147).

Brinkmann, J. (2002). Business and marketing ethics as professional ethics. concepts, approache sand typologies. Journal of Business Ethics 41 (1-2): 159-177.

Boydak, M. (2011). Araştırma Ve Yayın Etiği. Bilim Etiği. İstanbul Üniversitesi Yayınları 5048: 1-13, ISBN: 978-975-404-906-0.

Çokgezen, J. (2007). Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye. Marmara Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23 (2): 91-115.

Çolakoğlu, E. (2010). Haklar söyleminde çevre eğitiminin yeri ve Türkiye'de çevre eğitiminin anayasal dayanakları. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 88: 151-171.

Çotuksöken, B. (2003). Felsefe açısından etik tanımlar - sınırlar. Türkiye Mühendislik Haberleri, 423: 12-16.

Çüçen, A. (2011). Derin Ekoloji. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü (http://blog.aku.edu.tr/ometin/files/2011/12/1-10/derinekoloji.pdf) (Erişim Tarihi: 10.03.2020).

Erol, H.G. (2005). Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları. Int. Journal of Evironmental & Science Education, 1. 65-77.

Ertan, B. (2004). 2000'li Yıllarda Çevre Etiği yaklaşımları ve Türkiye. Yönetim Bilimleri Dergisi 2 (1): 93-108.

Freiman, C. (2006). Environmental virtue ethics.ethics and the environment, 11(1): 133-138.

Gül, A., Uzun, Ö.F., Keleş, E. (2016). Doğa ve Peyzaj farkındalığında söylem ve eylem boyutu. Uluslararası Katılımlı 6. Peyzaj Mimarlığı Kongresi (Söylem Eylem) Bildiri Kitabı, 2 (8): 439-465. ISBN: 978-605-01-1040-1.

Gül, A. ve Türker, H.B. (2014). Farkındalık ve bilinçlenme süreçleri kapsamında, doğa koruma - etik ilişkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi II. Uluslararası Davraz Kongresi Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları. Bildiriler Kitabı, 1745-1778. ISBN: 978-9944-452-82-3.

Güneş, A. (2018). Siyasal Ekoloji Ve Yeşil Parti örnekleri. Lisans Araştırma Çalışması. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, İzmir. (1-22). (Erişim Tarihi: 07.03.2020).

Karataş, A. ve Aslan, G. (2012). İlköğretim öğrencilerine çevre bilincinin kazandırılmasında çevre eğitiminin rolü: Ekoloji Temelli Yaz Kampı Projesi Örneği. Zeitschriftfürdie Welt der Türken Journal of World of Turks, 4 (2): 259-276.

Kayaer, M. (2013). Çevre ve Etik Yaklaşımlar.Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 1 (2): 63-76.

Keleş, Ö., Uzun, N. ve Uzun, F. (2009). Öğretmen adaylarının çevre bilinci, çevresel tutum, düşünce ve davranışlarının doğa eğitimi projesine bağlı değişimi ve kalıcılığının değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(32): 384-401.

Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2010). Çevre Politikası. İmge Kitabevi, Ankara, s.508-511.

Kılıç, S. ve Tok, N. (2013). Çevrecilikte yeni bir kimlik: Ekolojizm. Akademik İncelemeler Dergisi, 8 (2): 223-250.

Metin, A.E. ve Gül, A. (2017). Kültürel Mirasın korunmasında etiksel yaklaşımlar. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı 20-32. ISBN:978-605-83262-1-7.

Önal, İ. (2003). Koruma kültürü ve etik kurallar.Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği İnşaat Mühendisliği Odası Türkiye Mühendislik Haberleri 423 (48): 27-28.

Özer, M.A. (2001). Yeşil hareket: Alman Yeşilleri üzerine bir değerlendirme. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3 (1): 173-198.

Rock, M.T. (1996). Pollutian Intensity of GDP and Trade Policy: Can the World Bank Be Wrong? World Development, 24 (3): 471-479.

TBBY. (2014). Uluslararası Çevre Koruma Sözleşmeleri. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 247 (2): 8.

TC Resmi Gazete. (1961). 1961 Anayasası. (Erişim tarihi: 18.02.2020).

TC Resmi Gazete. (1983a). 2872 Sayılı Çevre Kanunu (Erişim tarihi: 18.02.2020).

TC Resmi Gazete. (1983b). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu(Erişim tarihi: 18.02.2020).

TC Resmi Gazete. (1989). Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kurulmasına dair Kanun Hükmünde Kararname. 19/10/1989, No : 383 (Erişim tarihi: 19.02.2020).

TC Resmi Gazete. (1992). Orman Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkında kanun. (Orman Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 7.8.1991 Tarihli ve 442 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun), 4.6.1992 Sayı: 2124 (Erişim tarihi: 18.02.2020).

TC Resmi Gazete. (2017). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Erişim tarihi: 19.02.2020).

TC Resmi Gazete. (2018). 09.07.2018 yılı "703 sayı Kanun Hükmünde Kararname (Erişim tarihi: 19.02.2020).

Tıraş, H.H,. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: teorik bir inceleme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(2): 57-73.

Tont, S. (1996). Cevre ve etik. Bilim ve Teknik Dergisi, Tübitak yayınları 343.

Türk, B. ve Erciş, A. (2017). Türkiye'de Çevre politikası ve uluslararası çevre sözleşmeleri. International Journal of Social Science, 54: 351-362.

Yılmaz, A. (2011). Yerel Yönetimlerde Çevre Etiği Üzerine İncelemeler. Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi Cilt. 7 Sayı.1.

Zengin, E. ve Esedov, A. (2010). Çevre sorunlarının yerel özellikleri ve üsküdar örneği. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 59:149-178.